

Tärnskär — en pärla i havsbandet

TORBJÖRN PETERSON

Från utkikspunkten på Söderö kummel ser Tärnskär för blotta ögat ut som en låg, kal och fullkomligt steril kobbe. I kikaren tycker man sig ana torra grässtråk och kanske något spretigt örtbestånd, men inte mycket mer. Ön ligger verkligen exponerat, utanför den skyddande raden av större öar sydost om Nämdö (fig 1). Bortom Tärnskär finns ingenting, bara enstaka bränningar och sedan öppet hav bort till lettiska kusten.

Vid närmare bekantskap mjuknar det sterila intrycket, och den botaniska nyfikenheten vaknar när man ser färglickar i skrevor och kring hållkar. Gummibåten sugas ömsom in, ömsom ut

i den tunga havsdyningen, och skapar lindriga svårigheter på landningsplatsen på öns utsida. Tärnskär välkomnar med solvarma klippor som uppstickande trotsar det omslutande kalla havet. För att vara ett utskär är ön överraskande stor, inte på bredden men på längden. Bredden är blott femtio till hundra meter, men från sydväst till nordost är ön nästan tusen meter och det tar en god stund att gå runt hela skäret (fig 2). Den sydvästra delen är mest kuperad, den mellersta delen låg och tidvis nästan helt översvämmad, medan nordöstra delen är mest klippig och botaniskt ganska trivial.

Tärnskär är speciellt på flera sätt.

Fig 1. Tärnskär i april sett från Söderö kummel. Tärnskär är det allra yttersta skäret mot havet. Paralaxfelet gör att avståndet förvrängs, i själva verket är det nästan tre sjömil till Tärnskär. Foto Jan Ehrsson 1987.

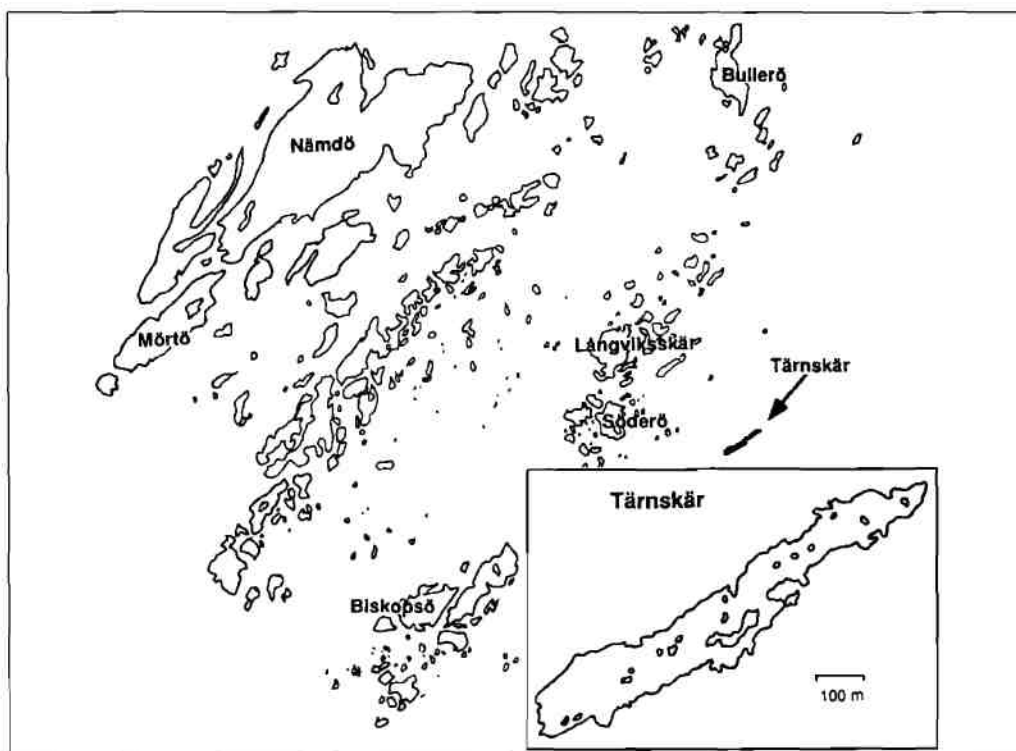

Fig 2. Tärnskär och dess geografiska läge.

Förutom sin storlek och sitt exponerade läge går en sandåder i dagen i nordost och skapar en underbar sandstrand. Sandstranden fortsätter ut i en avgränsad lagun med naturell vågbrytare av grundflak som bara tillåter ett djupgående av någon halvmeter. I lagunen uppnås ofta en badtemperatur ett par grader över havet utanför. På öns låga mellersta delar har multnande växtmaterial blandats med sand och skapat ett riktigt "marskland" i miniatyr där vadarfågel trivs under flyttstråken. Ornitologen Jan Ehrsson, som besökt ön otaliga gånger, har observerat närmare 130 arter på Tärnskär och betraktar ön som en enastående fågellokal i trakten. Bland celebriteterna kan nämnas fjälluggla, berguv och olika arktiska vadare. Jan har också sett en

jättelik vattensnok på ön. Här finns också grodor, sannolikt vanlig groda. Mink, detta skärgårdens gissel, har tidigare setts på ön och jag såg mink på flera kringliggande öar i samband med inventeringen. I vattnen runt Tärnskär finns även gråsäl.

På öns sydvästra ände finns en plåtå platt som en fotbollsplan, om än en sluttande sådan, med en prunkande örtrikedom av älgört, fackelblomster, renfana, styvmorsviol, gökblomster, frossört, kråkvicker och strandveronika (*Veronica longifolia* var. *maritima*).

Botaniskt innehåller Tärnskär det mesta som kan hittas på omgivande öar plus en del därtill. Dvärgarun, saltarv, vejde, nattviol (enligt Jan Ehrsson), vitgröe, bitterpilört, tiggarranunkel, gråvide, kärresälting och grodtåg fann jag

på Tärnsjär, men inte på nrliggande 6ar. Vissa arter som fanns sporadiskt p6 andra 6ar fanns h6r ymnigt, t ex kustarun, sumpfr6ene och h6stsvans.

Endast p6 tr6sidsidan uppvisade 6n en utarmad flora. P6 norra halvan av 6n v6xer 6n klibbal i en skreva, grov och s6kert gammal, men knappt mer 6n mansh6g. Denna "maral" balanseras av ett buskage av gr6vide p6 s6dra 6n och dessa b6da utg6r tillsammans hela T6rnsj6ars vedartade flora.

I "Stockholmstraktens v6xter" (Almquist & Asplund 1937) anges endast tv6 v6xtarter fr6n T6rnsj6ar. Dessa b6da 6r vattenv6xter: h6arnating i brackvatten och gropnate i brackvatten eller s6tvatten.

T6rnsj6ar 6r relativt rikt p6 h6llkar varav flera 6r p6fallande stora och varierande i salthalt och vattenkvalitet, vilket skapar ytterligare f6ruts6tningar f6r en varierad flora. H6r finns t6ta best6nd av havss6v, bl6s6v, h6stsvans, kr6kl6ver och sumpfr6ene. P6 en blockstrand mot nordv6st v6xer best6nd av bland annat vejde, r6rsvingel, 6kersenap och str6tta eller strandkvanne (*Angelica* sp.). T6rnsj6ars 77 arter av fr6v6xter (varav 10 "endemiska") tillsammans med 6ns l6ge i allra yttersta havsbandet, den exotiska sandstranden och den p6 den lilla ytan 6nd6 varierande naturen samt den h6ga frekvensen av rastande flyttf6glar g6r 6n till ett mycket severt och attraktivt utflyktsm6l. Risken att alltf6r frekventa bes6k sliter ned 6ns naturv6rden 6r uppenbar. Fr6sch6ren och artrikedomen 6r en direkt konsekvens av fr6nvaron av m6nniskor. Det utsatta l6get motverkar t6ta bes6k p6 6n. Vid h6rt v6der erbjuds knappast l6 n6gonstans och goda ankarplatser saknas f6r fritidsb6tar. Samtidigt g6r de grunda str6nderna det n6rmast og6rligt att 6ng6ra land. Trots sv6righeterna att

l6gga till bes6ks 6n flitigt vid fint v6der.

T6rnsj6ar ing6r i naturv6rdsverkets skisserade sk6rg6rdsnationalpark omfattande 6grupperna fr6n Buller6n och R6gsk6r i norr till Biskops6n och Bytta i s6der (fig 2).

Detta "avsl6jande" av T6rnsj6ars hemligheter medf6r s6kert inte n6got 6kat rekreationstryck p6 6n, d6 dess kvaliteter redan beskrivits i b6ttidningar och 6ventyrsresor regelbundet har kajakturer till 6n.

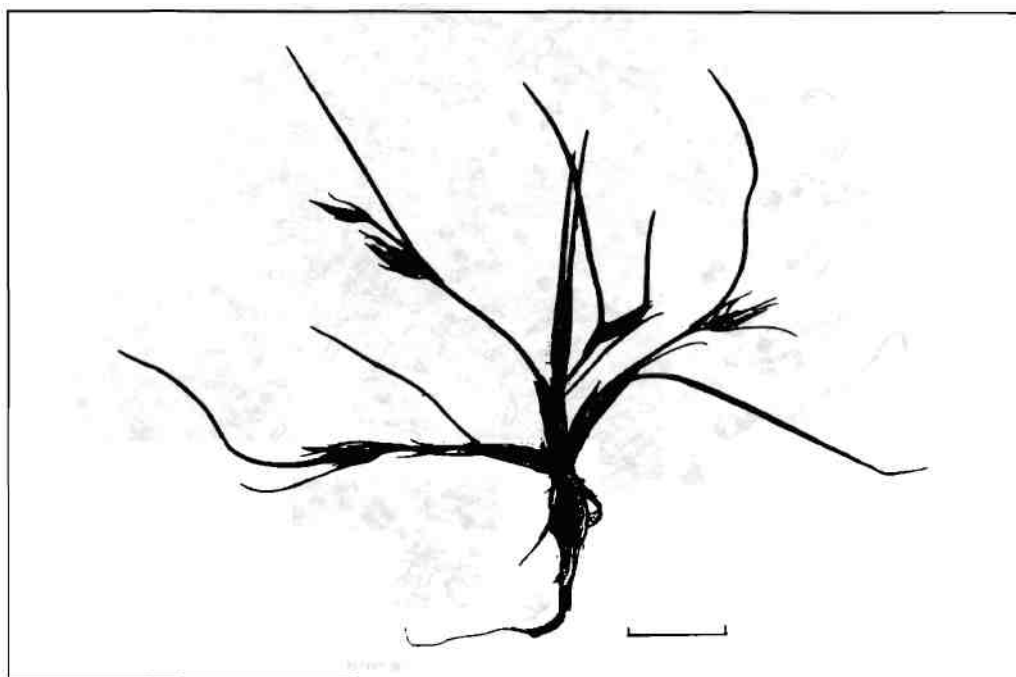
Oavsett om T6rnsj6ar blir nationalpark eller ej kan man bara v6dja till alla bes6kare att v6rna om denna p6rla och visa h6nsyn mot djur och v6xter och d6rmed bevara 6ns s6rpr6glade karakt6r och 6verraskande h6ga naturv6rden.

K6rlv6xtfloran p6 T6rnsj6ar

Noterade 10. 8 1990

<i>Agrostis stolonifera</i>	krypven
<i>Allium schoenoprasum</i>	gr6sl6k
<i>Alnus glutinosa</i>	klibbal
<i>Angelica archangelica</i> <i>ssp. litoralis</i>	strandk vanne
— <i>sylvestris</i>	str6tta
<i>Atriplex littoralis</i>	strandm6lla
— <i>prostrata</i>	spjutm6lla
<i>Callitriche cophocarpa</i>	sommarl6nke
<i>Centaurium littorale</i> — <i>pulchellum</i>	kustarun
<i>Cerastium fontanum</i> <i>ssp. triviale</i>	dv6rgarun
<i>Cirsium palustre</i>	h6nsarv
— <i>vulgare</i>	k6rtistel
<i>Cochlearia danica</i>	v6gtistel
	dansk sk6r-
	bjuggs6rt
<i>Cornus suecica</i>	h6nsb6r
<i>Deschampsia bottnica</i> — <i>flexuosa</i>	gult6tel
<i>Dryopteris carthusiana</i> — <i>dilatata</i>	krust6tel
<i>Eleocharis uniglumis</i>	skogsbr6ken
<i>Elymus repens</i>	lundbr6ken
<i>Epilobium angustifolium</i> — <i>palustre</i>	agns6v
<i>Festuca arundinacea</i>	kvickrot
<i>Filipendula ulmaria</i>	mj6lk6rt
<i>Galeopsis bifida</i>	k6rddun6rt
	r6rsvingel
	6lggr6s
	toppd6n

<i>Galium palustre</i>	vattenmåra	<i>Ranunculus sceleratus</i>	tiggarranunkel
<i>Glaux maritima</i>	strandkrypa	<i>Rhinanthus serotinus</i>	höskallra
<i>Hippuris vulgaris</i>	hästsvans	<i>Ribes nigrum</i>	svarta vinbär
<i>Honckeya peploides</i>	saltrarv	<i>Rorippa palustris</i>	sumpfräne
<i>Isatis tinctoria</i>	vejde	<i>Rubus idaeus</i>	hallon
<i>Juncus compressus</i>	stubbtag	<i>Rumex acetosella</i>	bergssyra
— <i>conglomeratus</i>	knapptag	— <i>crispus</i>	krusskräppa
— <i>ranarius</i>	grodtåg	<i>Sagina procumbens</i>	krypnarv
<i>Lemna minor</i>	andmat	<i>Salix cinerea</i>	gråvide
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	gökbloster	<i>Scirpus maritimus</i>	havssäv
<i>Lycopus europaeus</i>	strandklo	— <i>tabernaemontani</i>	blåsäv
<i>Lythrum salicaria</i>	fackelbloster	<i>Scutellaria galericulata</i>	frossört
<i>Matricaria maritima</i>		<i>Sedum acre</i>	gul fetknopp
<i>ssp. inodora</i>	baldersbrå	— <i>telephium</i>	kärleksört
<i>Myosotis scorpioides</i>	äkta förgätmigej	<i>Senecio sylvaticus</i>	bergkorsört
<i>Odontites littoralis</i>	strandrödtoppa	<i>Sinapis arvensis</i>	åkersenap
<i>Peucedanum palustre</i>	kärrsilja	<i>Spergularia marina</i>	saltnarv
<i>Phalaris arundinacea</i>	rörflen	<i>Stellaria graminea</i>	grässtjärn- blomma
<i>Plantago major</i>	groblad	<i>Tanacetum vulgare</i>	renfana
<i>Platanthera bifolia</i>	nattviol	<i>Triglochin palustre</i>	kärrsälting
<i>Poa annua</i>	vitgröe	<i>Valeriana salina</i>	strandvänderot
<i>Polygonum aviculare</i>	trampört	<i>Veronica longifolia</i>	
— <i>hydropiper</i>	bitterpilört	<i>var. maritima</i>	strandveronika
<i>Potentilla anserina</i>	gåsört	<i>Vicia cracca</i>	kråkvicker
— <i>argentea</i>	femfingerört	<i>Viola tricolor</i>	stymorsviol
— <i>palustris</i>	kråklöver		
<i>Puccinellia retroflexa</i>	saltgräs		

Juncus ranarius från Muskö, samlad av Sussie Agartz och Hans-Erik Wanntorp. Ca 1,5 ggr förstorad (skalstreck 1 cm).